

**UCHWAŁA NR XI/9/25
RADY GMINY CZERWIN**

z dnia 25 marca 2025 r.

w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny w Gminie Czerwin na lata 2025 - 2028

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r., poz. 1465 ze zm.) oraz art. 176 pkt 1 i art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025r., poz. 49) Rada Gminy Czerwin uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Czerwin na lata 2025 - 2028, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonywanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Czerwin.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy
Czerwin

Justyna Jabłonka

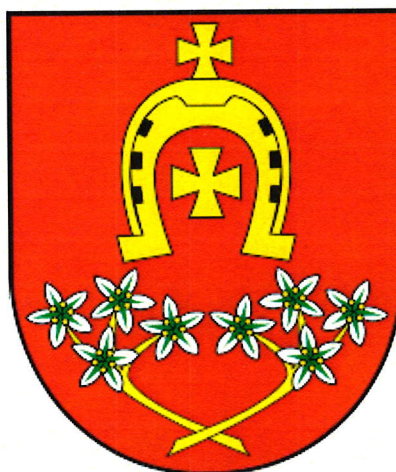
Załącznik do uchwały Nr XI/9/25

Rady Gminy Czerwin

z dnia 25 marca 2025 r.

Program Wspierania Rodziny w Gminie Czerwin na lata 2025-2028

**PROGRAM WSPIERANIA RODZINY
W GMINIE CZERWIN
NA LATA 2025- 2028**

Spis treści

Wykaz skrótów	2
I WPROWADZENIE.....	3
II PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY	7
II 1. Zadania własne gminy z zakresu wspierania rodziny	7
III DIAGNOZA SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ W GMINIE	9
III 1. Sytuacja demograficzna	9
III 2. Sytuacja społeczna	11
III 3. Zasoby instytucjonalne Gminy Czerwin.....	15
IV CZĘŚĆ PROGARMOWA	16
IV 1. Cel główny i cele szczegółowe Programu Wspierania Rodziny	16
IV 2. Realizacja, monitoring oraz ewaluacja Programu Wspierania Rodziny.....	20
IV 3. Finansowanie Programu.....	20
IV 4. Harmonogram realizacji Programu.....	21

Wykaz skrótów

GBP- Gminna Biblioteka Publiczna

GKRPA- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

GOK- Gminny Ośrodek Kultury

OPS- Ośrodek Pomocy Społecznej

PCPR- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

PPP- Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna

PUP- Powiatowy Urząd Pracy

ZI- Zespół Interdyscyplinarny

I WPROWADZENIE

Rodzina to podstawowy i trwały składnik społecznej organizacji, pojawiający się u wszystkich znanych ludów na różnych etapach ich rozwoju. Rodzina jako podstawowa grupa społeczna, instytucja i środowisko wychowawcze wypełnia istotne funkcje zarówno w interesie społeczeństwa, jak i jednostki, zaspokajając również potrzeby biologiczne, psychiczne i społeczne swoich członków.

Funkcje rodziny to cele, do których zmierza życie i działalność rodzinna oraz zadania, jakie pełni rodzina na rzecz swoich członków. W szerokiej literaturze dotyczącej problematyki rodziny można znaleźć wiele klasyfikacji funkcji rodziny. Klasyfikacje te nie wykluczają się, nie zaprzeczają sobie nawzajem, raczej się uzupełniają i nakładają. Jednego z takich podziałów dokonał Z. Tyszka¹. Wymienia on dziesięć funkcji rodziny, które łączy w cztery podstawowe grupy:

1. Funkcje biopsychiczne:

- ✓ funkcja prokreacyjna;
- ✓ funkcja seksualna.

2. Funkcje ekonomiczne:

- ✓ funkcja materialno-ekonomiczna;
- ✓ funkcja opiekuńczo-zabezpieczająca.

3. Funkcje społeczno-wyznaczające:

- ✓ funkcja klasowa;
- ✓ funkcja legalizacyjno-kontrolna.

4. Funkcje socjopsychologiczne:

- ✓ funkcja socjalizacyjna;
- ✓ funkcja kulturalna;
- ✓ funkcja rekreacyjno-towarzyska;
- ✓ funkcja emocjonalno-ekspresyjna.

---

¹ Z. Tyszka, *Socjologia rodziny*, Warszawa 1974, s.69.

Rodzina jako grupa społeczna i instytucja wychowawcza, ma z jednej strony wpływ na optymalizowanie wychowawcze i socjalizację dziecka, z drugiej strony zaburzone jej funkcje, wynikające z różnych negatywnych uwarunkowań życia rodzinnego, mogą doprowadzić do chaosu wychowawczego. Ze względu na pełnienie tych funkcji można wyróżnić dwie kategorie rodzin: rodziny funkcjonalne i dysfunkcjonalne.

We współczesnych rodzinach można zaobserwować pewne typowe procesy i zjawiska związane z jej funkcjonowaniem. Należy wśród nich wymienić²:

- ✓ znaczny wzrost zatrudnienia kobiet nie tylko z pobudek ekonomicznych (dążność do ciekawszego życia, samorealizacja),
- ✓ egalitaryzacja w małżeństwie i rodzinie, relatywne zmniejszenie się wartości dzieci dla rodziców (dobra konkurencyjne),
- ✓ dyferencjacja norm i wartości u poszczególnych członków rodziny, wypieranie przez współczesną cywilizację wartości tradycyjnych w tym także rodzinnych,
- ✓ autonomizacja członków rodziny, osłabienie spójności i dezintegracja znacznej części rodzin,
- ✓ wzrost liczby konfliktów małżeńskich i wzrost liczby rozwodów prowadzący do ich masowości,
- ✓ zmniejszenie się procentu osób pozostających w sformalizowanych związkach małżeńskich przy wzroście osób pozostających w alternatywnych dla rodziny związkach,
- ✓ występująca na dość szeroką skalę patologizacja społeczna i psychospołeczna części jednostek, mająca istotne reperkusje w życiu rodzinnym oraz mająca w znacznej mierze swe źródła w nieprawidłowo ukształtowanych rodzinach.

Dostrzega się zatem zmiany w modelach rodziny, społecznych funkcjach kobiety i mężczyzny, emancypację społeczną i zawodową kobiet, odkładanie decyzji o posiadaniu dzieci z powodu kariery zawodowej lub chęci samorealizacji. Pomimo tych procesów, rodzina wciąż uważana jest za najistotniejszą wartość i naturalne środowisko wychowawcze. Od charakteru oddziaływań rodziny, stosowanych metod oraz form wychowawczych zależy w dużej mierze to, jak będzie przebiegał rozwój dziecka. Rodzina jest więc tą szczególną instytucją wychowawczą, która wywiera specjalny wpływ na sferę poznawczą, emocjonalną

---

² Z. Tyska, *Rodzina we współczesnym świecie*, Poznań 2003, s. 103-104.

i motywacyjną dzieci i młodzieży. Właściwie funkcjonująca, o pozytywnej atmosferze korzystnie wpływa na wszechstronny rozwój dziecka³.

Istotnym problemem społeczeństwa jest to, że wywierający silny wpływ na rodzinę i jednostkę rozwój współczesnej cywilizacji generuje, oprócz pozytywnych, również zjawiska negatywne. Problemy i zagrożenia współczesnej rodziny mają oczywiście różny wymiar i wiele kierunków. Należy jednak podkreślić, że przemiany, jakie dokonują się we współczesnej rodzinie, mogą mieć wymiar pozytywny, jak i negatywny. Z jednej strony wpływają na polepszenie warunków życia rodziny (postęp techniczny, osiągnięcia medyczne), a z drugiej są przyczyną dezintegracji i dezorganizacji życia rodzinnego. Coraz częściej wskazuje się na problemy rodziny w wypełnianiu jej zadań, na trudności w łączeniu obowiązków zawodowych i rodzinnych oraz na brak wsparcia dla młodszego i starszego pokolenia⁴.

Do najczęściej wymienianych w literaturze czynników zagrażających współczesnej rodzinie, a zarazem wpływających na przeobrażenia życia rodzinnego można zaliczyć⁵:

- ✓ wzrastającą pauperyzację rodzin,
- ✓ wyjazdy rodziców za granicę w celach zarobkowych,
- ✓ dezintegrację wewnątrzrodzinną socjalizacji,
- ✓ osłabienie więzi emocjonalnych w rodzinie,
- ✓ wzrost atomizacji społecznej,
- ✓ wzrost anonimowości jednostek,
- ✓ upadek autorytetów rodzinnych,
- ✓ przesunięcia i zmiany w pozycjach i rolach w rodzinie,
- ✓ ograniczenie dzietności,
- ✓ dezintegrację rodziny i wzrost rozwodów,
- ✓ pluralizm w świecie wartości,
- ✓ wzrost rodzin problemowych i patologicznych,
- ✓ niską kulturę pedagogiczną rodziców.

---

³ M. Dubis, *Rodzina jako środowisko kształtowania wartości u dzieci* [w:] W. Kowalski (red.), *Rodzina wobec współczesnych wyzwań*, Lublin 2014.

⁴ M. Dubis, *Wychowanie w rodzinie w obliczu współczesnych zagrożeń* [w:] E. Grudzińska, M. Mikołajczyk (red.), *Wybrane problemy społeczne*, Warszawa 2018, s. 13-14.

⁵ Z. Tyska, *Współczesne rodziny polskie. Ich stan i kierunek przemian*, Poznań 2004, s. 83-85.

Rodzina pomimo wielu przemian, jakie w niej i wokół niej się dokonują, ma największy wpływ na człowieka w jego dzieciństwie. Prowadzone liczne badania nad funkcjonowaniem rodziny w kontekście społeczno– ekonomicznym, kulturowym i psychospołecznym dowodzą, że rodzina jest nadal podstawowym elementem społecznej struktury, najważniejszym środowiskiem wychowawczym, a pełnionych w niej i przez nią funkcji w żaden sposób nie można zastąpić. Zatem w interesie zarówno jednostek, jak i społeczeństwa leży prawidłowe funkcjonowanie rodziny oraz tworzenie sprzyjających warunków do jej rozwoju.

Lokalne samorządy odpowiadają za stworzenie oraz funkcjonowanie systemu opieki nad dzieckiem i rodziną. Jest to niezwykle istotne i trudne zadanie, ponieważ działania na rzecz rodziny, to działania nie tylko na rzecz konkretnej grupy, ale i całej wspólnoty, a jak wiadomo wspierając rodzinę przyczyniamy się nie tylko do jej rozwoju, ale i wzmacniania więzi w całej społeczności.

Opracowanie i realizacja Programu Wspierania Rodziny, jest zadaniem wynikającym z Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej. Celem Programu jest zaplanowanie i podjęcie działań w zakresie pomocy rodzinom naturalnym przeżywającym różnego typu trudności zakłócające lub uniemożliwiające prawidłowe wypełnianie podstawowych funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz stworzenie spójnego i skutecznego systemu pomocy dla rodzin. W świetle założeń ustawy, pomoc dziecku i jego rodzinie powinna mieć charakter interdyscyplinarny i być udzielana przez właściwych specjalistów w ramach zintegrowanego lokalnego systemu. Ważne jest, aby zarówno działania, jak również decyzje względem rodziny i jej członków były podejmowane przy współpracy wyspecjalizowanych instytucji tj. pomocy społecznej, szkoły, sądu, policji itp.

Niniejszy Program Wspierania Rodziny w Gminie Czerwin został opracowany na lata 2025-2028. Program nie jest dokumentem zamkniętym i będzie podlegał modyfikacjom w zależności od pojawiających się nowych potrzeb i możliwości.

II PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY

Niniejszy Program będzie realizowany w oparciu o akty prawne, w szczególności:

- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Kwestie związane ze wspieraniem rodziny są również regulowane w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych oraz Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej, a także w pozostałych dokumentach strategicznych dotyczących kwestii związanych z pomocą i integracją społeczną.

II 1. Zadania własne gminy z zakresu wspierania rodziny

Obowiązek wspierania rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji, niemogącej realizować funkcję opiekuńczo-wychowawczą oraz organizacji pieczy zastępczej, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa przede wszystkim na jednostkach samorządu terytorialnego oraz organach administracji rządowej. Zapisy art. 176 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej Gmina Czerwin realizuje za pomocą Ośrodka Pomocy Społecznej w Czerwinie.

Zgodnie z art. 176 ustawy o pomocy społecznej do zadań własnych Gminy należy:

1. opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
2. tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
3. tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:
  - a) zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
  - b) organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,

- c) prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;
- 4. finansowanie:
  - a) podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
  - b) kosztów związanych z udzielaniem pomocy, o której mowa w art. 29 ust. 2, ponoszonych przez rodziny wspierające;
- 5. współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
- 6. sporządzanie, zgodnie ze wzorami udostępnionymi drogą elektroniczną przez ministra właściwego do spraw rodziny, sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 187 ust. 3, w terminie:
  - a) do dnia 31 stycznia danego roku - za okres od dnia 1 lipca do dnia 31 grudnia poprzedniego roku,
  - b) do dnia 31 lipca danego roku - za okres od dnia 1 stycznia do dnia 30 czerwca danego roku;
- 7. prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Do roku 2017, Ustawa z 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej była jedynym podstawowym aktem prawnym, który definiował różnorodne formy wsparcia rodziny na poziomie gminy. W grudniu 2016 roku Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia kompleksowego programu wsparcia dla rodzin „Za życiem”. W ślad za programem została uchwalona Ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. Wspomniane dokumenty zaczęły obowiązywać w styczniu 2017 roku. „Za życiem” wspiera rodziny z osobami niepełnosprawnymi, a w szczególności wychowujące niepełnosprawne dzieci. Proponowana przez rząd pomoc obejmuje kompleksowe rozwiązania dotyczące wsparcia kobiet w ciąży i ich rodzin, wczesnego wspomaganie dziecka i jego rodziny, usług wspierających i rehabilitacyjnych oraz wsparcia mieszkaniowego. Zgodnie z nowymi przepisami rodzinom, w których urodzi się dziecko z ciężką i nieodwracalną niepełnosprawnością albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu, które powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu, przysługuje jednorazowe świadczenie w wysokości 4 tys. zł. Ustawa „Za życiem”

przewiduje również m. in. że przewodnikiem po systemie wsparcia dla rodzin, w których urodzą się dzieci z niepełnosprawnością lub ciężką chorobą, będzie asystent rodziny, którego zadaniem będzie koordynowanie dostępnej pomocy. Ustawa ma również znacznie usprawnić dostęp do świadczeń zdrowotnych.

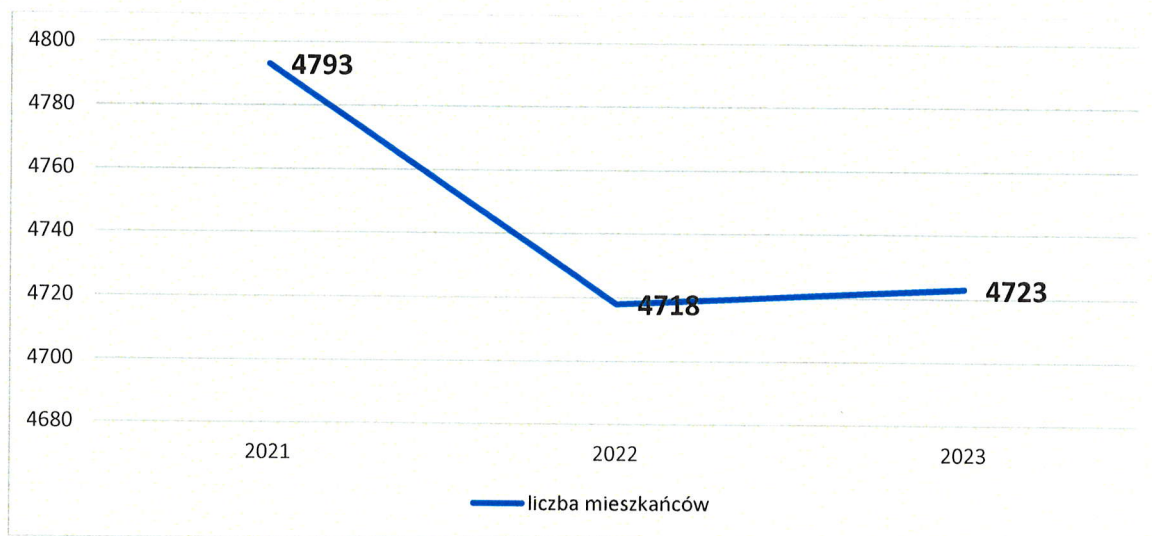
III DIAGNOZA SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ W GMINIE

III 1. Sytuacja demograficzna

Gmina Czerwin to gmina wiejska położona w województwie mazowieckim, w powiecie ostrołęckim nad rzeką Orz, stanowi 8,1% powierzchni powiatu. Powierzchnia gminy wynosi 170,2 km², zamieszkuje ją 5 029 mieszkańców, czyli 5,7% ludności powiatu. Na terenie Gminy Czerwin znajduje się 45 sołectw.

Na koniec 2023 r. liczba mieszkańców Gminy Czerwin wynosiła 4 723 osób, w tym 2 337 kobiet i 2 386 mężczyzn. Liczba mieszkańców gminy w ciągu ostatnich trzech lat zmalała.

Wykres 1. Liczba mieszkańców w latach 2021-2023.

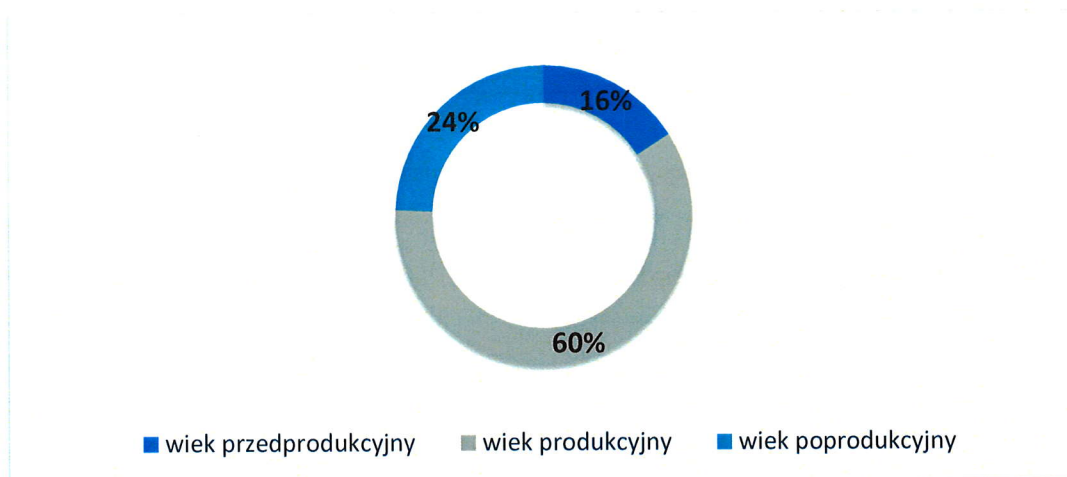

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/teryt/kategoria/1940>

Odnosząc się do analizy zaprezentowanych poniżej danych, należy stwierdzić, że dominującą grupę ludności na terenie Gminy stanowią osoby w wieku produkcyjnym. Drugą pod względem liczebności grupę, stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym, zaś najmniejszą osoby w wieku przedprodukcyjnym.

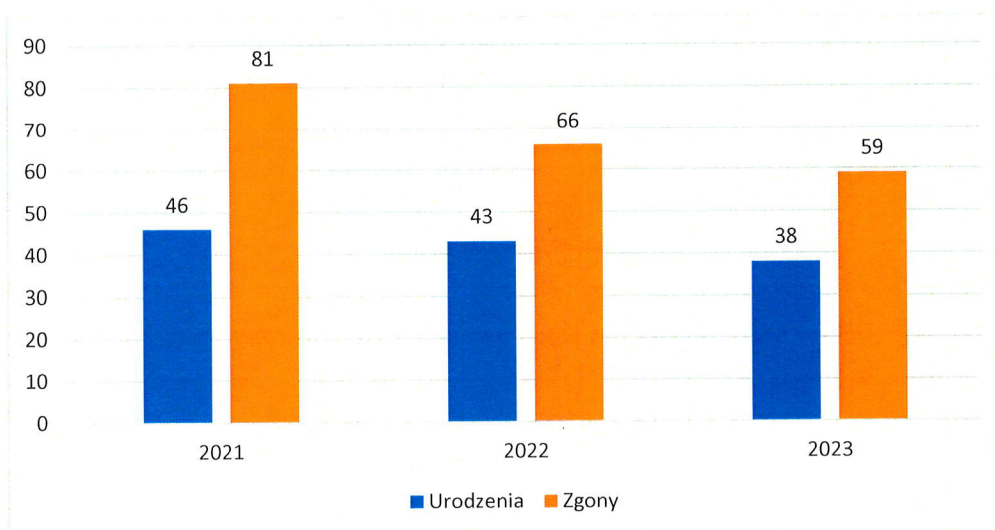
Wykres 2. Ludność Gminy Czerwin w rozbiciu na ekonomiczne grupy wiekowe- 2023 rok.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/teryt/kategoria/1940>

Dane przedstawione w poniższej tabeli odnoszą się do struktury przyrostu naturalnego, który w Gminie Czerwin na dzień 31.12.2023r. wynosił -21. W 2023 roku urodziło się 38 dzieci oraz odnotowano 59 zgonów. Ten niekorzystny trend utrzymuje się od kilku lat. Niekorzystna sytuacja demograficzna Gminy Czerwin wpisuje się w trendy ogólnopolskie.

Wykres 3. Przyrost naturalny w Gminie Czerwin w latach 2021-2023.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/teryt/kategoria/1940>

III 2. Sytuacja społeczna

Na podstawie danych uzyskanych Ośrodka Pomocy Społecznej w Czerwinie dokonano analizy rodzin objętych pomocą społeczną w latach: 2021, 2022 oraz 2023, co przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 1. Typy rodzin objętych pomocą społeczną.

	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Rodziny, którym przyznano świadczenie	165	257	231
Rodziny, z którymi przeprowadzono wywiad środowiskowy	165	257	231
Rodziny z dziećmi ogółem	25	20	31
O liczbie dzieci: 1	5	8	8
2	9	5	9
3	6	2	9
4	4	4	4
5	1	1	1
6	0	0	0
7 i więcej	0	0	0
Rodziny niepełne ogółem:	3	3	2
O liczbie dzieci:	1	1	0
1	2	1	1
2	0	1	2
3	0	0	0
4 i więcej	0	0	0

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Czerwinie

Dane z tabeli wskazują, że w latach 2021–2023 liczba rodzin, którym przyznano świadczenia oraz z którymi przeprowadzono wywiad środowiskowy, rosła w 2022 roku (z 165 do 257), a następnie spadła w 2023 roku (do 231).

Liczba rodzin z dziećmi zmieniała się – spadła w 2022 roku (z 25 do 20), a w 2023 roku wzrosła do 31. Dominują rodziny z jednym lub dwójką dzieci, a większe rodziny występują rzadko. Liczba rodzin niepełnych pozostawała stabilna (3 w 2021 i 2022 roku), spadając do 2 w 2023 roku. Zmiany te odzwierciedlają różnorodne potrzeby rodzin korzystających z pomocy społecznej.

Kolejnym analizowanym obszarem są powody przyznawania pomocy. Najczęstszymi przyczynami kwalifikującymi do świadczeń z pomocy społecznej w Gminie Czerwin są niezmiennie od kilku lat: ubóstwo oraz długotrwała lub ciężka choroba. Jak wynika z analiz tabeli 2 głównym problemem na przestrzeni ostatnich trzech lat jest ubóstwo, w 2023 roku ma ono tendencję wzrostową.

Tabela 2. Wybrane powody przyznawania pomocy społecznej- liczba rodzin⁶.

	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Ubóstwo	34	29	37
Długotrwała lub ciężka choroba	25	19	20
Niepełnosprawność	15	14	12
Bezrobocie	17	14	20
Potrzeba ochrony macierzyństwa	0	0	0
Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych	0	0	2
Alkoholizm	1	1	0

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Czerwinie

W kontekście polityki rodzinnej istotnym aspektem jest również kwestia bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych. Gmina zapewnia wsparcie rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo –wychowawczych poprzez działania wspomagające rodziców, mających problemy w wypełnianiu obowiązków rodzicielskich, tak,

⁶ W jednym przypadku podstawą do udzielenia pomocy może być równocześnie kilka przesłanek.

aby zapobiec doprowadzeniu do sytuacji, w której dziecko, ze względu na jego dobro, zostałoby umieszczone w opiece w pieczy zastępczej. Jedną z form wsparcia rodziny z dziećmi przeżywającej tego typu problemy jest pomoc asystenta rodziny. Jego działania ukierunkowane są przede wszystkim na poprawę funkcjonowania rodziny pod kątem wypełniania ról opiekuńczych, wychowawczych w stosunku do dzieci. Co istotne, praca z rodziną prowadzona jest także w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną przy ścisłej współpracy z pracownikiem socjalnym. Warto zaznaczyć, iż wskazane powyżej problemy są jak już wspomniano problemami wiodącymi. Istnieją jeszcze inne problemy, z powodu których mieszkańcy są zmuszeni skorzystać z pomocy Ośrodka, zostały one również wzięte pod uwagę podczas analizy sytuacji mieszkańców Gminy Czerwin.

Tabela 3. Korzystający z pomocy i wsparcia.

	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Kontrakt socjalny (liczba zawartych)	0	0	1
Liczba rodzin objętych pomocą asystenta rodziny	4	0	3
Praca socjalna	104	103	230
Interwencja kryzysowa	0	0	0

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Czerwinie

Analizując dane z tabeli, widać, że w latach 2021–2023 liczba zawartych kontraktów socjalnych była niewielka – nie zawarto żadnego w latach 2021–2022, a w 2023 roku pojawił się jeden kontrakt. Kontrakt socjalny to pisemna umowa między osobą potrzebującą pomocy a pracownikiem socjalnym, mająca na celu rozwiązanie trudnej sytuacji życiowej.

W latach 2021–2023 liczba rodzin objętych pomocą asystenta rodziny zmieniała się. W 2021 roku pomocą objęto 4 rodziny, w 2022 roku żadnej, a w 2023 roku liczba ta wzrosła do 3. Spadki w poprzednich latach były związane z zakończeniem pracy asystenta po osiągnięciu wyznaczonych celów.

Praca socjalna pozostaje kluczowym działaniem OPS. W 2021 roku objęto nią 104 rodziny, w 2022 roku liczba ta nieznacznie spadła do 103, natomiast w 2023 roku wzrosła znacząco do 230. Interwencja kryzysowa w analizowanym okresie nie była realizowana.

Tabela 4 przedstawia liczbę rodzin, które korzystały z pomocy asystenta rodziny na przestrzeni trzech analizowanych lat.

Tabela 4. Rodziny korzystające z usług asystenta rodziny.

	2021 r.	2022 r.	2023 r.
Liczba rodzin, które korzystały z usług asystenta	4	0	3
Liczba rodzin zobowiązanych przez Sąd do pracy z asystentem rodziny	0	0	0
Liczba rodzin wskazanych przez pracownika socjalnego do pracy z asystentem rodziny	4	0	3
Liczba rodzin z którymi asystent zakończył pracę:	4	0	0
osiągnięcie celów	3	4	0
Zaprzestanie pracy przez rodzinę	0	0	0
brak efektów	0	0	0
inne np. przeprowadzka	0	0	0

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Czerwinie

Dane zawarte w tabeli wskazują, że w latach 2021–2023 liczba rodzin korzystających z usług asystenta rodziny oraz liczba rodzin wskazanych przez pracownika socjalnego do takiej pracy zmieniały się w sposób dynamiczny. W 2021 roku pomocą asystenta objęto 4 rodziny, natomiast w 2022 roku żadna rodzina nie korzystała z tego wsparcia. W 2023 roku liczba ta wzrosła ponownie do 3 rodzin.

W analizowanym okresie nie było rodzin zobowiązanych przez sąd do współpracy z asystentem rodziny.

Asystenci rodziny zakończyli współpracę z 4 rodzinami w 2021 roku, z czego w 3 przypadkach było to wynikiem osiągnięcia założonych celów. W 2022 roku liczba zakończonych współprac wyniosła 0, a w 2023 roku nie odnotowano zakończenia pracy z żadną

rodziną. Nie zgłoszono także przypadków zaprzestania pracy z rodziną z innych przyczyn, takich jak brak efektów, rezygnacja rodziny czy przeprowadzka.

Sytuacja rodziny była także jednym z obszarów badań ankietowych przeprowadzonych w drugiej połowie 2024 roku w ramach *Diagnozy lokalnych zagrożeń społecznych w Gminie Czerwin*. Badania obejmowały dorosłych mieszkańców gminy, pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej oraz uczniów klas 4-8. Uzyskane wyniki wskazują, że:

- Zdaniem mieszkańców najważniejszym problemem społecznym rodzin zamieszkujących gminę jest alkoholizm (50%). Na drugim miejscu znalazła się niezaradność życiowa (40%), na trzecim- zanikanie tradycyjnych form spotkań rodzinnych (33%), na czwartym- bezrobocie (29%) oraz bezradność opiekuńczo wychowawcza (29%). Z przeprowadzonych badań wynika, że respondenci są zadowoleni z dostępności opieki przedszkolnej oraz opieki nad dziećmi do 3 roku życia- żaden ankietowany nie wskazał, że dostęp do opieki przedszkolnej jest niedostateczny, a tylko 3% zaznaczyło, że brakuje miejsc opieki nad dziećmi do 3 roku życia.
- Wśród głównych potrzeb rodzin w środowisku lokalnym mieszkańcy wskazywali przede wszystkim na: ułatwienie dostępu do usług psychologicznych (50%), profilaktykę uzależnień (33%), ułatwienie dostępu do usług prawnych (29%), ułatwienie dostępu do rehabilitacji (29%), organizowanie kursów i szkoleń podnoszących kwalifikacje dla osób poszukujących pracy (28%) oraz utworzenie punktu pomocy specjalistycznej dla rodzin borykających się z problemami (26%).
- Prawie wszyscy uczniowie w Gminie Czerwin deklarują bardzo dobre lub dobre relacje z opiekunami: SP 4-6: łącznie 97%; SP 7-8: łącznie 97%. Pozytywne relacje rodzinne i umiejętne postępowanie wychowawcze rodziców jest jednym z silniejszych czynników chroniących dorastające dzieci przed angażowaniem się w zachowania ryzykowne/problemowe.

III 3. Zasoby instytucjonalne Gminy Czerwin

Wymienione poniżej zasoby instytucjonalne Gminy Czerwin, to instytucje i organizacje pełniące funkcję wspierającą rodziny, w tym:

- ✓ Ośrodek Pomocy Społecznej w Czerwinie,
- ✓ Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Czerwinie,
- ✓ Gminna Biblioteka Publiczna w Czerwinie,
- ✓ Gminny Ośrodek Kultury w Czerwinie,
- ✓ Zespół Interdyscyplinarny w Czerwinie,

- ✓ Posterunek Policji w Czerwinie,
- ✓ Sąd Rejonowy Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej w Ostrołęce,
- ✓ Prokuratura Rejonowa w Ostrołęce,
- ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrołęce,
- ✓ Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna w Ostrołęce
- ✓ Ośrodki opieki zdrowotnej z terenu Gminy Czerwin,
- ✓ Placówki oświatowe z terenu Gminy Czerwin,
- ✓ Organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, które w swojej działalności zajmują się wspieraniem czerwińskich rodzin.

IV CZĘŚĆ PROGARMOWA

IV 1. Cel główny i cele szczegółowe Programu Wspierania Rodziny

Głównym celem wyznaczonym w Programie Wspierania Rodziny w Gminie Czerwin na lata 2025-2028 jest:

***Dalszy rozwój systemu opieki i wsparcia nad rodziną i dzieckiem,
ze szczególnym uwzględnieniem rodzin przeżywających
trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo- wychowawczych.***

Osiągnięciu celu głównego ma służyć realizacja przedstawionych poniżej celów szczegółowych. Będzie to możliwe przy zaangażowaniu wszystkich instytucji działających na terenie Gminy Czerwin, podmiotów społecznych i gospodarczych oraz przedstawicieli społeczności lokalnej.

Tabela 5. Cele szczegółowe oraz sposoby ich realizacji.

Kierunki działań	Wskaźniki monitorujące (roczne)	Termin realizacji
<u>I CEL SZCZEGÓŁOWY: Wsparcie rodzin przeżywających trudności w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej.</u>		
1.1. Zapewnienie dostępu do pomocy prawnej, psychologicznej oraz innych form wsparcia rodzinom będącym w kryzysie.	• liczba osób korzystających ze wsparcia specjalistów	Działania bieżące
1. 2. Zapewnienie rodzinom będącym w trudnej sytuacji materialnej wsparcia rzeczowego oraz finansowego, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.	• liczba rodzin korzystających z pomocy finansowej przyznawanej na podstawie ustawy o pomocy społecznej i	Działania bieżące

	świadczeniach rodzinnych	
1.3. Organizowanie wypoczynku letniego i zimowego z programem profilaktycznym dla dzieci i młodzieży.	liczba dzieci korzystających z wypoczynku z programem profilaktycznym	Działania bieżące
1.4. Realizowanie projektów i programów profilaktyczno – edukacyjnych dla rodzin i dzieci.	- liczba przeprowadzonych projektów i programów profilaktyczno – edukacyjnych dla rodzin i dzieci - liczba uczestników projektów i programów profilaktyczno – edukacyjnych dla rodzin i dzieci	Działania bieżące
1.5. Monitorowanie sytuacji dzieci z rodzin dysfunkcyjnych m.in. poprzez współpracę z placówkami oświatowymi.	liczba dzieci objętych monitoringiem	Działania bieżące
1.6. Zapewnianie usługi asystenta rodziny oraz monitorowanie sytuacji dziecka i rodziny po zakończeniu pracy z asystentem rodziny.	- liczba rodzin objętych asystenturą rodzinną - liczba rodzin pozostających w monitoringu po zakończeniu pracy z asystentem rodziny	Według potrzeb
1.7. Zapewnienie rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych poprzez wsparcie pracownika socjalnego.	liczba rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze objętych wsparciem pracownika socjalnego	Działania bieżące
1.8. Pomoc w organizowaniu ruchów samopomocowych, organizowanie grup wsparcia dla rodzin borykających się z różnorodnymi problemami.	liczba grup wsparcia dla rodzin	Według potrzeb
Realizatorzy: Gmina Czerwin, OPS, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, PCPR, GKRPA, PPP, Policja, sądy, prokuratura, ochrona zdrowia		
<u>II CEL SZCZEGÓŁOWY: Pomoc rodzinom w zakresie prawidłowego sprawowania roli rodzicielskiej, a także w rozwoju kompetencji niezbędnych do prawidłowego wypełniania funkcji rodzicielskiej.</u>		
2.1. Inicjowanie i rozwój różnych form integracji rodzin, wspieranie wypoczynku rodzinnego, organizowanie imprez	liczba wydarzeń kulturalnych	Działania bieżące

integracyjnych i kulturalnych, festynów, pikników rodzinnych, spektakli, wycieczek i innych działań mających na celu wzmocnienie rodzin.	- skierowanych do czerwńskich rodzin - liczba osób biorących udział w wydarzeniach	
2.2. Wspieranie rodzicielstwa – realizacja rządowego programu dla rodzin wielodzietnych „Karta Dużej Rodziny”, realizacja Programu „Dobry Start”- pomoc w zaopatrzeniu dzieci i młodzieży w podręczniki i artykuły szkolne.	- liczba osób, które otrzymały Kartę Dużej Rodziny - liczba uczniów objętych wsparciem w ramach Programu „Dobry Start”	Działania bieżące
2.3. Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży działających w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej (np. koła zainteresowań, świetlice, kluby, ogniska wychowawcze, lub specjalistycznej lub pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę).	- liczba placówek wsparcia dziennego - liczba dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego	Działania bieżące
2.4. Prowadzenie poradnictwa i pracy socjalnej na rzecz rodzin z dziećmi.	liczba rodzin objętych wsparciem pracowników socjalnych	Działania bieżące
2.5. Systematyczna współpraca Ośrodka Pomocy Społecznej z placówkami oświatowymi w celu bieżącej analizy sytuacji dzieci i młodzieży uczęszczającej do szkół oraz rozwijania współpracy z rodzicami.	liczba podjętych wspólnie działań w celu analizy sytuacji dzieci i młodzieży	Działania bieżące
2.6. Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży poprzez rozwijanie oferty sportowej i kulturalnej.	liczba dzieci korzystających z zajęć pozalekcyjnych	Działania bieżące
2.8. Rozpowszechnianie informacji o instytucjach świadczących pomoc na rzecz rodziny, informowanie o możliwościach i perspektywach poprawy swojej sytuacji.	liczba rozpowszechnionych informacji	Działania bieżące
Realizatorzy: Gmina Czerwin, OPS, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, PCPR, GBP, GOK, PPP		
<u>III CEL SZCZEGÓŁOWY: Zapewnienie dzieciom pobytu w pieczy zastępczej oraz umożliwienie im powrotu do rodzin biologicznych.</u>		
3.1. Kierowanie asystenta do pracy z rodziną, przygotowanie planu pracy z rodziną i realizacja zadań.	- liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny - liczba rodzin, w których asystent zakończył współpracę z uwagi na realizację planu pracy	Według potrzeb

	i osiągnięcie zamierzonego celu	
3.2. Finansowanie kosztów, o których mowa w art. 29 ust. 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej związanych z realizacją pomocy przez rodziny wspierające.	liczba rodzin wspierających, którym udzielono wsparcia finansowego	Według potrzeb
3.3. Dążenie do reintegracji rodziny poprzez pracę z rodziną biologiczną.	liczba dzieci, które powróciły do rodzin biologicznych	Działania bieżące
3.4. Współfinansowanie na zasadach zawartych w ustawie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo – terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym.	liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, za które gmina jest zobowiązana do partycypowania w kosztach oraz kwota poniesionych wydatków	Według potrzeb
3.5. Współpraca z Sądami i ich organami pomocniczymi oraz innymi instytucjami w zakresie oceny sytuacji dziecka przebywającego w rodzinie dysfunkcyjnej lub umieszczonego w pieczy zastępczej.	liczba przeprowadzonych wywiadów środowiskowych w rodzinach dysfunkcyjnych oraz w rodzinach sprawujących pieczę zastępczą	Działania bieżące
3.6. Monitorowanie i ocena sytuacji opiekuńczo-wychowawczej dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej.	liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej objętych monitoringiem	Działania bieżące
3.7. Organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających.	liczba powołanych rodzin wspierających	Według potrzeb
Realizatorzy: Gmina Czerwin, OPS, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, PCPR, sądy, prokuratura, kuratorzy zawodowi i społeczni		
<u>IV CEL SZCZEGÓŁOWY: Podniesienie kompetencji instytucji i osób zajmujących wsparciem rodziny.</u>		
4.1. Zapewnienie osobom świadczącym wsparcie na rzecz rodzin możliwości podnoszenia swoich kwalifikacji poprzez udział w szkoleniach oraz samokształceniach.	- liczba osób biorących udział w formach doskonalenia zawodowego - liczba szkoleń doskonalenia zawodowego	Działania bieżące
4.2. Zapewnienie dostępu do superwizji asystentom rodziny oraz pracownikom instytucji działających na rzecz wspierania rodziny.	liczba zorganizowanych superwizji	Według potrzeb

	• liczba pracowników biorących udział w superwizjach	
4.3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi i kościelnymi oraz instytucjami zajmującymi się pomocą dziecku i rodzinie.	• liczba instytucji i organizacji pracujących na rzecz dziecka i rodziny	Działania bieżące
Realizatorzy: Gmina Czerwin, OPS, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, PPP, PCPR, sądy, prokuratura, kuratorzy zawodowi i społeczni, GKRPA, ZI		

IV 2. Realizacja, monitoring oraz ewaluacja Programu Wspierania Rodziny

Działania wyznaczone w Programie Wspierania Rodziny dla Gminy Czerwin mają charakter ciągły i są skierowane do rodzin wychowujących dzieci na terenie Gminy Czerwin w szczególności tych przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej oraz zagrożonych umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej. Kolejno, adresatami Programu są rodziny, którym Sąd ograniczył władzę rodzicielską lub które zostały pozbawione władzy rodzicielskiej oraz rodziny, z których dzieci przebywają już w pieczy zastępczej. Program adresowany jest również osób/ instytucji zajmujących działaniami na rzecz wspierania rodziny.

Realizatorem niniejszego Programu jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Czerwinie we współpracy z innymi instytucjami służącymi pomocą dziecku i rodzinie takimi m.in. jak: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespół Interdyscyplinarny, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, kościół, Policja, Prokuratura Rejonowa, Sąd Rejonowy, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, kuratorzy zawodowi i społeczni, Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna, Gminna Biblioteka Publiczna, Gminny Ośrodek Kultury.

Monitoring Programu umożliwi analizę realizacji podejmowanych działań, a także pozwoli na ocenę ich skuteczności i efektywności. W celu oceny stopnia wdrożenia działań zostaną wykorzystane wymienione do celów szczegółowych wskaźniki monitoringowe, co pozwoli na bieżące podejmowanie ewentualnych działań korygujących. Ośrodek Pomocy Społecznej w Czerwinie do dnia 31 marca każdego roku przedkłada Radzie Gminy sprawozdanie z realizacji Programu.

IV 3. Finansowanie Programu

Szczegółowe określenie wysokości planowanych środków na realizację Programu nie jest możliwe ze względu na długi okres obowiązywania dokumentu, a także brak stałych, długookresowych źródeł finansowania. Finansowanie Programu będzie odbywać się ze środków własnych Gminy oraz pozyskanych dotacji z budżetu wojewody.

IV 4. Harmonogram realizacji Programu

Program realizowany będzie na terenie Gminy Czerwin w latach 2025-2028. Wdrażanie programu rozpocznie się po jego uchwaleniu, a działania zaplanowane do realizacji w ramach Programu będą wdrażane w formie ciągłej.

